

1 514.2.81

Б 81

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

БОНДАР ТАРАС СЕРГІЙОВИЧ

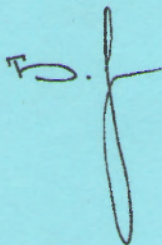
УДК 796.075.001.76-053.67:796.035

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ,
УЧНІВСЬКИХ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИХ КЛУБІВ**

24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеню кандидата наук з фізичного
виховання і спорту



Харків – 2010

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано у Харківській державній академії фізичної культури Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту.

Науковий керівник – кандидат біологічних наук, доцент
Сутула Василь Опанасович,
Харківська державна академія фізичної культури,
начальник проблемної науково-дослідної лабораторії.

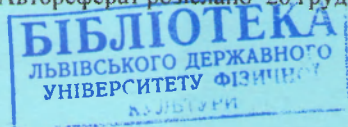
Офіційні опоненти: – доктор педагогічних наук, професор
Ротерс Тетяна Тихонівна,
Інститут фізичного виховання і спорту
Луганського національного університету імені
Тараса Шевченка, завідувач кафедри теорії і
методики фізичного виховання;

– кандидат педагогічних наук, професор
Мудрик Василь Іванович,
Харківська державна академія фізичної культури,
декан факультету заочного навчання та підвищення
кваліфікації.

Захист відбудеться 21 січня 2011 року о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.862.01 Харківської державної академії фізичної культури за адресою: 61022, м. Харків, вул. Клочківська, 99.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Харківської державної академії фізичної культури Міністерства України у справах сім'ї, молоді і спорту (61022, м. Харків, вул. Клочківська, 99).

Автореферат розіслано 20 грудня 2010 року



Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.С. Ашанін

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Збереження та зміцнення здоров'я школярів є одним з стратегічних завдань системи загальної середньої освіти, що визначено у низці нормативних актів України («Національна доктрина розвитку освіти в Україні», затверджена Указом Президента України № 347/2002 від 17 квітня 2002 року; «Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту», затверджена Указом Президента України № 1148/2004 від 28 вересня 2004 року; Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження заходів, спрямованих на реформування системи фізичного виховання учнів та студентської молоді у навчальних закладах України» № 1078 від 27.11.2008 р. та ін.). Одним з шляхів його реалізації є забезпечення оптимального рівня рухової активності учнів загальноосвітніх навчальних закладів через створення сприятливих умов для занять дітей та молоді фізичними вправами у позаурочний час (Ю.В. Васьков, 2009; Т.Ю. Круцевич, 2003; Т.Т. Ротерс, 1998, 2010; В.О. Сутула, 2009; Н.М. Терентьева, 2008; Б.М. Шиян, 2007 та ін.).

Актуальною формою практичної реалізації такого напрямку організації позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи у загальноосвітніх навчальних закладах є учнівські фізкультурно-оздоровчі клуби. На це вказують Закон України «Про фізичну культуру та спорт» № 3808-ХІІ від 24.12.1993 р.; «Державна програма розвитку фізичної культури та спорту в Україні на 2007-2011 рр.», затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 1594 від 15.11.2006 р.; Наказ Міністерства освіти і науки України № 458 від 02.08.2005 року «Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних закладах України» та інші нормативні акти. Необхідність саме такого підходу до організації позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи підтверджується також результатами ряду наукових досліджень вітчизняних (М.М. Булатова, 2004; С.І. Гуськов, 1996; М.В. Дутчак, 2007; Ю.П. Мічуда, 2007; І.І. Переверзін, 2006; А.А. Перевозников, 2000) та іноземних (Е. Dzheren, 2005; L. Nieminen, 1997; M. Palkama, 1997; R.W. Patton, 1989) науковців.

Не зважаючи на існування об'єктивних передумов для впровадження учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів, на даний час їх діяльність не набула масового характеру в установах середньої освіти, про що свідчать статистичні дані Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту. Так, нині лише у 586 із 19868 загальноосвітніх навчальних закладів України функціонують такі клуби. Необхідність вдосконалення фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи з учнями та впровадження у загальноосвітні навчальні заклади вказаних клубів через ефективне

використання матеріально-технічних, кадрових, інформаційних та інших ресурсів системи загальної середньої освіти і зумовила вибір теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано у рамках Зведеного плану науково-дослідної роботи Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту на 2006-2010 рр. з теми 1.3.7.2п – «Організація і технологія удосконалення діяльності суб'єктів та об'єктів управління фізичною культурою і спортом (на прикладі північно-східного регіону України)». Номер державної реєстрації: 0106U011988. Роль здобувача у виконанні вказаної теми полягала у розробці та обґрунтуванні організаційно-педагогічної технології менеджменту учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів та її впровадження у діяльність загальноосвітніх навчальних закладів.

Мета дослідження – удосконалення позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи з учнями шляхом впровадження у загальноосвітні навчальні заклади організаційно-педагогічної технології менеджменту учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати спеціальну літературу щодо діяльності учнівських громадських організацій фізкультурного спрямування у вітчизняній системі фізичного виховання та за кордоном.

2. З'ясувати особливості нормативного регулювання діяльності учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів в Україні.

3. Виявити умови та форми організації учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів у загальноосвітніх навчальних закладах.

4. Розробити та експериментально обґрунтувати ефективність організаційно-педагогічної технології менеджменту учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів у загальноосвітніх навчальних закладах щодо організації позакласної роботи зі школярами.

Об'єкт дослідження. Учнівські фізкультурно-оздоровчі клуби.

Предмет дослідження. Організаційні та педагогічні умови менеджменту учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів у загальноосвітніх навчальних закладах.

Методи дослідження: а) аналіз літературних джерел; б) аналіз документів; в) соціологічний аналіз; г) кількісний аналіз статистичних даних; г) організаційний аналіз; д) системно-функціональний аналіз; е) організаційно-педагогічний експеримент з впровадження учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів у діяльність загальноосвітніх навчальних закладів; є) порівняльний аналіз результатів організаційно-педагогічного експерименту.

Наукова новизна результатів дослідження:

- вперше показано залежність ефективності позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи зі школярами від форм її організації;

- вперше виявлено умови менеджменту учнівських громадських фізкультурно-оздоровчих клубів загальноосвітніх навчальних закладах сучасності (засновницькі заходи, установчі документи, порядок державної реєстрації, особливості прийняття управлінських рішень);

- вперше обґрунтовано ефективність відомчого та громадського учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів щодо вирішення завдань позакласної спортивно-масової роботи зі школярами;

- систематизовано дані спеціальної літератури та законодавства України щодо умов організації та діяльності учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів;

- конкретизовано організаційно-правові форми функціонування учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів;

- подальшого розвитку набули наукові уявлення про роль громадських організацій фізкультурного спрямування у процесі формування фізичної культури особистості школярів.

Практичне значення результатів дослідження:

1) розроблена організаційно-педагогічна технологія менеджменту учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів може використовуватися при організації позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи зі школярами у загальноосвітніх навчальних закладах України.

2) виділений механізм державної реєстрації учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів може використовуватися у процесі практичної організації таких клубів як юридичних осіб;

3) результати проведених досліджень можуть використовуватися спеціалізованими кафедрами вищих навчальних закладів при вивченні дисциплін: «Теорія і методика фізичного виховання», «Менеджмент фізичної культури»;

4) результати дослідження впроваджено:

- в діяльність Департаменту фізичного виховання і неолімпійських видів спорту Міністерства України у справах сім'ї, молоді і спорту (акт впровадження від 27.10.2009 р.);

- у роботу Харківського міського управління фізичної культури і спорту (акт впровадження від 06.11.2009 р.);

- у практичну діяльність ліцею м. Валки Харківської області (акти впровадження від 28.11.2006 р. та 03.09.2007 р.);

- у практичну діяльність ліцею (гімназії) селища Сахновщина Харківської області (акт впровадження від 25.12.2006 р.).

Особистий внесок здобувача. Особистий внесок автора на усіх етапах проведеного дисертаційного дослідження полягав у плануванні, організації та проведенні теоретичних і практичних досліджень, в обробці й теоретичному аналізі одержаних даних, у формулюванні відповідних висновків, а також у розробці організаційно-педагогічної технології менеджменту учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів. У публікаціях, виконаних спільно з іншими авторами, здобувачеві належать постановка завдань дослідження та їх організація, вибір методів, аналіз результатів дослідження та формулювання відповідних висновків.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та висновки дослідження доповідалися та обговорювалися на ІХ та Х Міжнародних науково-практичних конференціях у м. Харкові (2007; 2008); на Міжнародному симпозиумі «Схід – Україна – Захід: Сучасні процеси розвитку фізичної культури, спорту, туризму та оздоровчих технологій» (Харків, 2009); на Всеукраїнських науково-практичних семінарах (Харків, 2009; Луганськ, 2009), у роботі круглого столу (Харків, 2010), на засіданні міжвідомчої робочої групи з розроблення проектів «Положення про фізкультурно-оздоровчий комплекс «Крок до здоров'я» та методичних рекомендацій щодо забезпечення рухової активності учнів і студентів у навчальний та позаурочний час» (Київ, 2009), на колегії Управління з питань фізичної культури і спорту Харківської обласної державної адміністрації (Харків, 2009), на Всеукраїнському конкурсі «Вчитель року – 2008» (Харків, 2008).

Публікації. За матеріалами дисертаційного дослідження опубліковано 10 наукових праць (з них 5 одноосібних), з яких 1 – методичний посібник. 7 статей надруковано у наукових фахових виданнях ВАК України.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, розділу практичних рекомендацій, додатків, списку використаних джерел та містить 232 сторінки тексту, 20 таблиць, 29 рисунків, 25 додатків. У списку літературних 219 джерел, з них 14 – іноземних авторів.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи; показано зв'язок з науковими програмами, планами, темами; визначено об'єкт, предмет дослідження, його мету та завдання; охарактеризовано методи й організацію дослідження; розкрито наукову новизну одержаних результатів та їх практичне значення; подано інформацію про апробацію роботи, загальні відомості про публікації автора з проблеми дослідження; зазначено структуру дисертації та її обсяг.

У першому розділі «Теоретичні засади функціонування учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів» – подано теоретичний аналіз матеріалів спеціальної літератури, у якій розкривається процес розвитку громадських організацій школярів фізкультурного спрямування, у тому числі клубів, на різних історичних етапах; педагогічні та організаційні засади позакласної фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями шкіл у формі клубів, а також особливості клубної фізкультурно-оздоровчої роботи зі школярами за кордоном.

Проведений аналіз спеціальної літератури показав, що останніми роками спостерігається стійка тенденція зниження рівня фізичного здоров'я школярів, яка обумовлена зменшенням обсягів їх рухової активності, недостатньою реалізацією комплексного підходу до організації навчальної, виховної, фізкультурно-оздоровчої, спортивно-масової роботи зі школярами, а також інтенсифікацією навчального процесу та впливом ряду соціальних факторів. Із аналізу науково-методичної літератури витікає, що забезпечення оптимальних умов рухової активності учнів є можливим завдяки комплексному використанню всіх форм фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями, в тому числі й позакласних. Однією з організаційних форм, що сприяє впорядкуванню позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи у школі є клуби фізкультурно-оздоровчої спрямованості. На погляд фахівців, відмічена форма організації позакласної роботи зі школярами у цілому дозволяє:

- а) підвищити рівень рухової активності школярів (вирішувати оздоровчі завдання);
- б) залучити школярів до колективної фізкультурно-спортивної діяльності (розв'язувати виховні завдання);
- в) забезпечити участь батьківської громадськості та педагогів у фізкультурно-оздоровчій та спортивно-масовій роботі у навчальному закладі.

Необхідно відмітити, що починаючи з 1991 року втратила чинність низка нормативних актів СРСР, які регламентували та впорядковували позакласну фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову роботу з дітьми та молоддю через колективи фізичної культури. Відмічена тенденція привела до того, що у сучасній школі завдання з виховання та оздоровлення учнів вирішуються в основному у межах урочної форми, хоча дослідження науковців доводять, що уроки фізичної культури можуть забезпечити лише 20-30 % норми рухової активності учнів шкіл. Це обумовлює необхідність вдосконалення існуючих та пошуку нових форм організації позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи зі школярами.

Другий розділ – «Методи й організація дослідження» – містить опис застосованих під час дослідження наукових методів та етапи проведення дослідження. Під час проведення робіт використовувався комплекс

взаємодоповнюючих методів наукового пізнання, що відповідали обраним напрямкам дослідження.

Дисертаційне дослідження виконувалося у декілька етапів упродовж 2006–2009 рр. На першому етапі (вересень 2006 – листопад 2007 рр.) були визначені мета, об'єкт, предмет та завдання дослідження, напрямки щодо їх реалізації, обрано відповідну методику дослідження. За зазначений період вивчено та проаналізовано спеціальну літературу вітчизняних та іноземних авторів, яка висвітлює історичні, педагогічні та організаційні аспекти системи шкільного фізичного виховання. Визначено фактичний стан ресурсного забезпечення системи шкільного фізичного виховання на підставі статистичної інформації щодо матеріально-технічного, кадрового забезпечення системи фізичного виховання у школах Харківської області та учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів у загальноосвітніх навчальних закладах. Одночасно проаналізовано роль та місце учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів у процесі формування фізичної культури особистості та оздоровлення учнів, виявлені умови організації діяльності учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів шляхом соціологічного опитування фахівців фізичної культури Харківської та Луганської областей, вивчено нормативно-правову базу України щодо механізму державної реєстрації громадських організацій фізкультурно-оздоровчого спрямування, а також розпочато формуючий організаційно-педагогічний експеримент. Результати першого етапу дослідження допомогли визначити спектр недостатньо вивчених проблем з організації позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи у сучасних загальноосвітніх навчальних закладах та окреслити напрямки подальших досліджень.

На другому етапі (грудень 2007 – червень 2009 рр.) дослідження було спрямовано на виявлення особливостей менеджменту учнівських громадських фізкультурно-оздоровчих клубів, на основі чого корегувалась діяльність експериментального клубу, з'ясувалися проміжні результати експерименту, проводилися уточнюючі соціологічні дослідження серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів Вінницької, Донецької, Харківської областей України.

На третьому етапі (2009 р.) проводився констатуючий експеримент щодо результатів діяльності експериментальних клубів, з'ясувався фактичний стан контрольних показників. Отримані на третьому етапі результати дозволили зробити висновки щодо ефективності діяльності учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів. На цьому етапі дослідження оприлюднювались основні результати дослідження у наукових виданнях, доповідях на наукових семінарах та конференціях, на засіданнях комісій при органах управління сферою фізичної культури, оформлялися висновки дисертаційного дослідження.

У *третьому розділі* – «**Умови організації позакласної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів у формі клубів**» – проаналізовано організаційно-педагогічні умови створення учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів, ресурсне забезпечення системи фізичного виховання школярів та виявлені організаційні засади функціонування учнівських громадських фізкультурно-оздоровчих клубів.

Результати вивчення нормативно-правової бази України та спеціальної літератури довели, що упорядкувати позакласну фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову роботу у сучасній школі можливо зі створенням у загальноосвітніх навчальних закладах фізкультурно-оздоровчих клубів, що підтверджується рядом спеціальних соціологічних досліджень. Так, більшість фахівців (64,5 %), які працюють у сфері фізичної культури (управлінці, науковці, методисти, вчителі), вважають, що організувати позакласну фізкультурно-оздоровчу роботу з учнями доцільно саме у таких клубах. На їх думку, діяльність учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів може бути максимально ефективною, якщо ці клуби будуть створені та проводитимуть самостійну діяльність як юридичні особи. З точки зору 73,1 % респондентів, реалізувати на практиці головні завдання роботи таких клубів (формування дієвого ставлення школярів до використання засобів фізичної культури з метою підвищення рівня власного здоров'я) можливо лише за умови активного залучення учнів до процесу управління клубом. Це підтверджується тим, що для 76,9 % учнів велике значення має функціонування різноманітних самоврядних учнівських клубів, які створюють умови для реалізації їх інтересів та потреб у фізкультурно-оздоровчій діяльності, при цьому 72,2 % учнів бажають приймати участь в управлінні їх роботою.

Однією з умов ефективної організації позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи зі школярами є наявність відповідної матеріально-технічної бази та кадрів у загальноосвітніх навчальних закладах. Результати дослідження цього питання свідчать про те, що в Україні у цілому задовільний рівень забезпечення шкіл спорудами фізкультурно-спортивного призначення. Так, наприклад, за даними Харківського обласного управління з фізичного виховання та спорту Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України, стандартними спорудами для занять спортом забезпечено до 60 % шкіл, а нестандартними (пристосованими для занять фізичними вправами та видами спорту) – усі загальноосвітні навчальні заклади області.

Встановлено, що не зважаючи на існуючі об'єктивні передумови для розширення діяльності учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів, їх функціонування ще не набуло масового характеру. Так, на даний час тільки 2,95 % загальноосвітніх навчальних закладів України мають такі клуби.

Основна причина відсутності у школах учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів, як свідчить аналіз спеціальної літератури та проведені дослідження, пов'язано з недостатнім науковим обґрунтуванням умов організації учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів (заснування, фінансування та ін). На сьогодні створення та діяльність таких клубів у школах регламентована Типовим статутом, який затверджений Наказом Міністерства освіти і науки України «Про утворення фізкультурно-спортивних клубів та їх осередків у вищих, середніх і професійно-технічних навчальних закладах» № 210 від 22.03.2002 р.. У цьому документі розкриваються базові питання діяльності учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів, як підрозділів загальноосвітніх навчальних закладів (*відомча форма*). Разом з тим, у Наказі Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних закладах України» № 458 від 02.08.2005 р. визначено, що у загальноосвітніх навчальних закладах можуть функціонувати фізкультурно-оздоровчі клуби й інших форм. Результати вивчення законодавства України свідчать, що однією з таких нормативно-обумовлених форм є *громадські* фізкультурно-оздоровчі клуби, тобто громадські організації фізкультурно-оздоровчого спрямування (самостійні юридичні особи), які співпрацюють з загальноосвітнім навчальним закладом на підставі угоди про сумісну діяльність (табл. 1).

Таблиця 1

**Умови створення
учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів відомчої та громадської форм**

Особливості створення	Відомчий	Громадський
Форма власності	Державна	Приватна
Засновники	Загальноосвітній навчальний заклад	Громадяни України (учні, батьківська громадськість, педагоги)
Порядок створення	1. На правах підрозділу навчального закладу 2. Повідомленням органів юстиції та органу місцевого самоврядування	1. Повідомленням органів юстиції та органу місцевого самоврядування 2. Державна реєстрація
Основні шляхи фінансування	Державний бюджет	1. Статутна діяльність 2. Субвенції з державного та місцевого бюджетів

В основі функціонування громадських клубів, як і клубів відомчої форми, використовуються механізми учнівського самоврядування, що

дозволяє залучати до фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи громадськість (батьків, місцевих жителів та інших осіб), а також урізноманітнювати джерела фінансування цієї діяльності. Створення та діяльність клубів зазначених вище форм, як свідчить проведений аналіз (табл. 1), має низку особливостей та відмінностей, які зумовлені: по-перше, майновими правами, що пов'язано з формами власності (державна, приватна); по-друге, відмінностями у порядку створення клубів (клуб як підрозділ навчального закладу, або як незалежний господарюючий суб'єкт); по-третє, особливостями фінансування діяльності учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів (табл. 1). Так, наприклад, засновником учнівського відомчого фізкультурно-оздоровчого клубу є навчальний заклад у особі директора, а засновниками учнівського громадського фізкультурно-оздоровчого клубу виступають громадяни України.

У четвертому розділі «Обґрунтування ефективності організаційно-педагогічної технології менеджменту учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів» – висвітлюються результати експерименту з впровадження організаційно-педагогічної технології менеджменту учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів, проведеного у ліцеї міста Валки (Е1) та ліцеї (гімназії) селища Сахновщина (Е2) Харківської області. Проведений експеримент дозволив довести та обґрунтувати ефективність позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи зі школярами, яка організована у формі клубів.

З метою перевірки ефективності організаційно-педагогічної технології менеджменту учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів щодо організації позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи зі школярами, у 2006 році у двох загальноосвітніх навчальних закладах Харківської області було засновано учнівські фізкультурно-оздоровчі клуби відомчої та громадської організаційних форм. Метою експерименту було обґрунтувати, що створення учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів підвищує ефективність позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи зі школярами порівняно з традиційними формами організації такої діяльності. Для цього було розроблено установча документація, визначений механізм державної реєстрації, проведено ряд засновницьких заходів.

На початку організаційно-педагогічного експерименту виявлявся стан організації позакласної роботи зі школярами у цілому по Харківській області за напрямками, визначеними у ст. 6 (ст. 7 у ред. 2010 р.) Закону України «Про фізичну культуру та спорт» № 3808-ХІІ від 24.12.1993 р. У подальшому, у загальноосвітні навчальні заклади було впроваджено

організаційно-педагогічну технологію менеджменту учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів (рис. 1).



Рис. 1. Схема організаційно-педагогічної технології менеджменту учнівського громадського фізкультурно-оздоровчого клубу

Наприкінці експерименту узагальнювалися та порівнювалися результати позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи у загальноосвітніх навчальних закладах Харківської області, у яких вона організована традиційно, з результатами діяльності загальноосвітніх навчальних закладів, у яких така робота була організована за допомогою організаційно-педагогічної технології менеджменту учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів. За критерії ефективності обрано очікувані

результати з реалізації Державної програми розвитку фізичної культури та спорту в Україні на 2007-2011 рр. (затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 1594 від 15.11.2006 р.) (табл. 2).

Таблиця 2

Показники виконання Державної програми розвитку фізичної культури та спорту в Україні на 2007-2011 рр. експериментальними навчальними закладами у складі яких функціонують учнівські фізкультурно-оздоровчі клуби

Параметри ефективності фізичного виховання обумовлені ст. 6 Закону України «Про фізичну культуру та спорт» (ст. 7 в ред. 2010 р.)	Очікувані результати з виконання Державної програми розвитку фізичної культури та спорту на 2007-2011 роки	Показники експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів E1 та E2		
		E1	E2	У середньому
Кадрове забезпечення	Зростання кількості робочих місць (%)	>60	0	>30
Матеріальна база	Зростання рівня забезпечення занять інвентарем (%)	>495	>922	> 708,5
Кількість дітей що беруть участь у роботі спортсекцій	Збільшення до 14 % кількості школярів, що відвідують секції (%)	24,8	8,2	16,5
Загальна кількість спортивних змагань усіх рівнів, у яких беруть участь учні закладу	Збільшення до 20 % від загальної чисельності школярів зайнятих у фізкультурно-оздоровчій та спортивно-масовій роботі (%)	> 25,1	> 26,1	> 25,6
Кількість змагань високого рівня (не у межах системи освіти)	Забезпечення зростання рівня підготовки резерву для спорту вищих досягнень (кількість змагань)	= 4	= 2	= 3
Фінансування фізичного виховання школярів громадськістю	Забезпечення збільшення витрат громадян пов'язаних із залученням до фізичної культури (грн.)	> 7000	> 1500	> 4250

Де: E1 – результати діяльності ліцею міста Валки;

E2 – результати діяльності ліцею (гімназії) селища Сахновщина;

> – збільшення показників;

< – зменшення показників.

Проведеним дослідженням достовірно встановлено, що загальноосвітніми навчальними закладами, які організували позакласну фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову роботу з учнями у формі клубів, виконано завдання, поставлені у Державній програмі розвитку

фізичної культури та спорту в Україні на 2007-2011 рр. (далі – Програма) (табл. 2): зросла на 30 % кількість залучених до такої роботи фахівців; на 708,5 % зросла забезпеченість урочних та позаурочних занять спортивним інвентарем; спостерігається зменшення на 71,6 % кількості школярів, що звільнені від фізичних навантажень (при встановлених Програмою – 12 %); зростання до 16,5 % кількості охоплених секційною та гуртковою діяльністю школярів (при встановлених Програмою – 14 %); залучення 25,6 % учнів до усіх видів фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи (при встановлених Програмою – 20 %), а також з'явилися можливості для придбання спортивного інвентарю та дрібного обладнання за рахунок коштів батьків та місцевої громади.

У процесі організаційно-педагогічного експерименту одержані переконливі результати впливу організаційно-педагогічної технології менеджменту учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів щодо підвищення ефективності позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи зі школярами порівняно з традиційною організацією такої діяльності (рис.2).

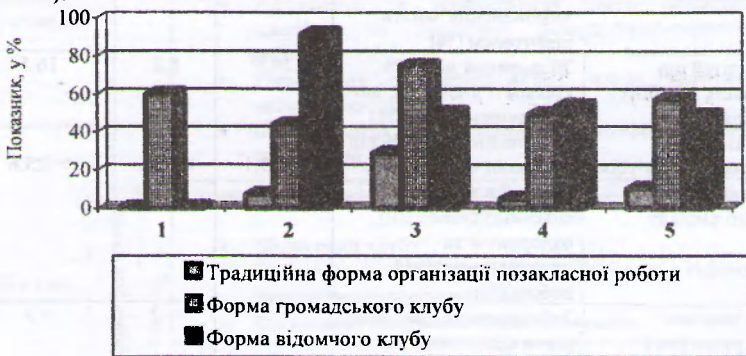


Рис. 2. Динаміка показників розвитку позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи зі школярами

1. Кадрове забезпечення;
2. Кількість школярів, що беруть участь у роботі спортивних секцій, гуртків, факультативів;
3. Загальна кількість змагань, у яких беруть участь школярі;
4. Кількість школярів, що беруть участь у спортивно-масових заходах;
5. Узагальнені середні показники.

Аналіз результатів діяльності загальноосвітніх навчальних закладів, які застосовують традиційну форму організації позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи, свідчить, що за період з 2006 по 2009 рр., у таких закладах на 7,1 % збільшилася

кількість учнів, які відвідують спортивні секції, гуртки, факультативи. У той час, як у навчальному закладі, де функціонує громадський клуб, аналогічний показник достовірно збільшився на 44 % ($p < 0,001$), а де відомчий – на 91,7 % ($p < 0,001$). У закладах з традиційною формою організації позакласної роботи з учнями зросла кількість спортивно-масових заходів на 28,5 %. У той же час, у закладі, де функціонує громадський клуб – на 75 % ($p < 0,001$), а у закладі, де діє відомчий клуб, на 50 % ($p < 0,001$). За період експерименту у навчальних закладах з традиційною формою організації позакласної роботи з учнями збільшилася кількість учасників спортивно-масових заходів на 4,7 %, тоді як у закладі, де діє громадський клуб – на 49,3 % ($p < 0,001$), де функціонує відомчий клуб – на 53,9 % ($p < 0,001$). Слід відмітити, що у навчальному закладі, де функціонує громадський клуб, спостерігається збільшення на 60 % ($p < 0,001$) кількості фахівців, що залучені до проведення позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи зі школярами тоді, як у закладах з традиційною формою організації позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи з учнями, а також у закладі, де створений учнівський відомчий клуб, цей показник залишився таким як і на початку експерименту (рис. 2).

Виявлено, що за час експерименту кількість дітей, віднесених за станом здоров'я до спеціальної медичної групи, у навчальному закладі, де проводить діяльність учнівський відомчий фізкультурно-оздоровчий клуб, зменшилася на 51,8 % ($p < 0,001$), а у навчальному закладі, де функціонує учнівський громадський фізкультурно-оздоровчий клуб – на 91,4 % ($p < 0,001$). При цьому, у загальноосвітніх навчальних закладах, де використовувалась традиційна форма організації позакласних фізкультурно-оздоровчих занять, кількість школярів, віднесених до спеціальної медичної групи, зросла на 16,9 %.

Важливим аспектом функціонування учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів є їх вплив на формування особистості школярів. Порівняльний аналіз даних соціологічного опитування учнів шкіл, у яких функціонує традиційна форма організації позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи з даними опитування школярів – членів учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів доводить, що кількість учнів, які бажають реалізувати власні інтереси та потреби у фізкультурно-спортивній діяльності на 17,5 % більша у тих навчальних закладах, у яких функціонують фізкультурно-оздоровчі клуби.

Результати анкетування свідчать, що у навчальних закладах, де організовані клуби, кількість школярів, які бажають брати участь у організації позакласної фізкультурно-оздоровчої роботи, за період експерименту збільшилося на 13,5 %, а кількість учнів шкіл, готових брати

участь у системі громадських доручень та колективній діяльності – на 13,3 %. Результати експерименту також доводять, що у навчальних закладах, де створені клуби, зросла чисельність учнів, які свідомо ставляться до процесу фізичного виховання у середньому на 14,8 % (за усіма напрямками опитувань).

Отже, результати проведеного організаційно-педагогічного експерименту підтверджують більшу ефективність організаційно-педагогічної технології менеджменту учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів щодо організації позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи зі школярами у порівнянні з традиційними формами такої роботи.

У *п'ятому розділі* – «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» підведені підсумки дисертаційної роботи, які доводять важливість ролі учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів у вдосконаленні системи шкільного фізичного виховання. Проведене дослідження надало змогу згрупувати одержані результати за трьома напрямками, які підтверджують та доповнюють вже відомі дані, і нові результати з проблеми, яка висвітлюється дисертації.

Доповнені та розширені дані щодо умов менеджменту учнівських громадських фізкультурно-оздоровчих клубів (М.М. Булатова, 2004; С.І. Гуськов, 1996; М.В. Дутчак, 2007; В.І. Мудрик, 2008; І.І. Переверзін, 2006; А.А. Перевозников, 2000; І.І. Приходько, 2009; І.В. Рижов, 2002 та ін.); нормативного регулювання функціонування суб'єктів у галузі фізичної культури, а також організаційно-правових форм функціонування учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів, умов їх організації та діяльності (С.В. Алексєєв, 2005; М.І. Золотов, 2004; В.В. Кузін, 2004; М.Є. Кутєпов, 2004; Ю.П. Мічуда, 2007 та ін.); механізмів формування мотивації дітей та молоді до регулярних занять фізичними вправами, а також ролі організацій фізкультурного спрямування у процесі формування фізичної культури особистості школярів (Г.В. Безхверхня, 2004; Ю.В. Васьков, 2000; Т.Ю. Круцевич, 2003; Л.П. Матвєєв, 1991; В.О. Сутула, 2009; Б.М. Шиян, 2007 та ін.).

Підтверджено актуальність напрямку вдосконалення позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи зі школярами, через створення у загальноосвітніх навчальних закладах учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів, визначеного у Законах України, Постановах Кабінету Міністрів України, Наказах Міністерства освіти і науки України, Наказах Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту.

До нових даних, представлених у дисертації відносяться умови менеджменту учнівських громадських фізкультурно-оздоровчих клубів загальноосвітніх навчальних закладах сучасності (засновницькі заходи,

установчі документи, порядок державної реєстрації, особливості прийняття управлінських рішень), а також дані про ефективність діяльності відомчого та громадського учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів щодо вирішення завдань позакласної спортивно-масової роботи зі школярами.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз спеціальної літератури показав, що останніми роками в Україні спостерігається тенденція погіршення стану здоров'я школярів, яка зумовлена зниженням рівня їх рухової активності та зменшенням мотивації до регулярних занять фізичними вправами. Це потребує удосконалення існуючих та впровадження нових форм організації навчально-виховної, фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи з учнями шкіл.

2. Результати дослідження умов організації учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів у загальноосвітніх навчальних закладах свідчать, що на даний час у навчальних закладах склалися об'єктивні передумови саме для такої організації позакласної фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями, що підтверджують 73,1 % фахівців фізичної культури та 76,9 % школярів. Про це свідчать також результати дослідження ресурсного (кадрового та матеріально-технічного) забезпечення системи шкільного фізичного виховання, та наявні, а також розроблені під час дослідження, організаційні механізми створення учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів (засновницькі заходи, установча документація, порядок державної реєстрації).

3. Результати організаційно-педагогічного експерименту доводять що у тих установах у яких застосовуються традиційні форми організації позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи зі школярами збільшилася кількість учнів, які відвідують спортивні секції, гуртки, факультативи на 7,1 %, у навчальному закладі, де функціонує громадський клуб – на 44 %, у навчальному закладі, де функціонує відомчий – на 91,7 %. У закладах з традиційною формою організації позакласної роботи з учнями зросла кількість спортивно-масових заходів на 28,5 %, в той час як у закладах де діє громадський клуб – на 75 %, в установі де діє відомчий клуб – на 50 %. За період експерименту у навчальних закладах з традиційною формою організації позакласної роботи з учнями збільшилася кількість учасників спортивно-масових заходів на 4,7 %, тоді як у закладі, де діє громадський клуб – на 49,3 %, а у закладі де функціонує відомчий клуб – на 53,9 %. У навчальному закладі, де функціонує громадський клуб відмічається, збільшення на 60 % кількості спеціалістів, що забезпечують проведення позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи зі школярами, тоді як у закладах з традиційною

формою організації позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи з учнями, а також у закладі, де створений учнівський відомчий клуб, цей показник залишився таким як і на початку експерименту.

4. Аналіз результатів формуючого експерименту дозволив виявити загальну тенденцію зменшення кількості дітей, віднесених за станом здоров'я до спеціальної медичної групи у загальноосвітніх навчальних закладах, у яких організовані учнівські фізкультурно-оздоровчі клуби. Так у навчальному закладі, де функціонував і проводив діяльність учнівський відомчий фізкультурно-оздоровчий клуб, кількість таких школярів зменшилася на 51,8 %, де функціонує учнівський громадський фізкультурно-оздоровчий клуб – на 91,4 %. У той час, як у загальноосвітніх навчальних закладах, де позакласна фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова робота організована у традиційній формі, кількість школярів, що віднесені до спеціальної медичної групи, зросла на 16,9 %.

5. Порівняльний аналіз результатів опитування учнів загальноосвітніх навчальних закладів, у яких клуби не організовані, та результатів опитування учнів-членів учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів показав, що у загальноосвітніх навчальних закладах, де такі клуби створені, кількість школярів, які бажають реалізувати власні інтереси і потреби у фізкультурно-спортивній діяльності, більше на 17,5 %, бажаючих приймати участь у організації позакласної фізкультурно-оздоровчої роботи – на 13,5 %, готових до виконання громадських доручень – на 13,4 %. У цілому, серед членів учнівських клубів кількість школярів, які свідомо ставляться до фізкультурно-оздоровчої діяльності на 14,8 % більше за ті школи, у яких клуби не організовано.

6. Дослідженням доведено, що організаційно-педагогічна технологія учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів щодо організації позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи у загальноосвітніх навчальних закладах дозволяє більш ефективно вирішувати завдання, які витікають із цільових програм з розвитку фізичної культури та спорту. Це підтверджується зростанням кількості фахівців, залучених до позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи (на 30 %); зростанням забезпеченості навчального процесу інвентарем (на 708,5 %); зменшенням на 71,6 % кількості школярів, що звільнені за станом здоров'я від фізичних навантажень (Програмою встановлено 12 %); зростанням до 16,5 % кількості охоплених секційною та гуртковою діяльністю школярів (Програмою встановлено 14 %) та до 25,6 % – учнів залучених до усіх видів фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи (Програмою встановлено 20 %), а також виникненням фінансових ресурсів (за рахунок коштів батьків та місцевої громади) для придбання спортивного інвентарю та дрібного обладнання

Перспективи подальших досліджень пов'язані з методичним змістом дослідженої організаційно-педагогічної технології менеджменту учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів; вивченням особливостей фінансування діяльності клубу з бюджетів усіх рівнів; виявлення шляхів зміцнення матеріально-технічної бази клубів; розробка механізмів спрощеної процедури отримання ліцензії на здійснення статутної діяльності; визначення механізмів адаптації учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів до умов місцевих громад, щодо налагодження фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи за місцем проживання дітей та молоді.

СПИСОК РОБІТ, ОПУБЛІКОВАНИХ ПО ТЕМІ ДИСЕРТАЦІЇ

Брошури

1. Бондар Т.С. Створення фізкультурно-спортивного клубу в школі та правила з ігрових видів спорту / Т.С. Бондар. – Харків : Веста: Ранок, 2008. – 160 с.
2. Бондар Т.С. Організація учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів у загальноосвітніх навчальних закладах міста Харкова / Т.С. Бондар // Харків місто перспектив. Конкурс інвестиційних проєктів: каталог інвестиційних пропозицій. Харків-2009. – Харків : Золоті сторінки, 2009. – С. 60-62.

Статті у фахових виданнях ВАК України

1. Бондар Т.С. Особливості виникнення та розвитку громадських фізкультурно-спортивних організацій в Україні у ХХ ст. / Т.С. Бондар // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків : ХДАДМ (ХХПІ), 2006. – № 11. – С. 9-12.
2. Бондар Т.С. Документація громадських фізкультурно-спортивних організацій // Спортивна наука України: [Електрон. вид.] – 2007. – №1. – С. 2-7.
3. Бондар Т.С. Нормативно-правові аспекти створення фізкультурно-спортивних клубів у загальноосвітніх закладах України / Т.С. Бондар // Теорія і методика фізичного виховання: науково-методичний журнал. – Харків : ОВС, 2007. – № 12. – С. 32-35.
4. Бондар Т.С. Фізкультурно-спортивний клуб загальноосвітнього закладу та організаційні фактори його створення / Т.С. Бондар, І.І. Приходько // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків : ХДАФК, 2008. – № 4. – С. 201-204.
5. Бондар Т.С. та ін. Відношення учнів до деяких аспектів організації фізкультурно-масової роботи у школі / Т.С. Бондар, В.Г. Сенченко, Ю.О. Острікова, К.Є. Сенченко, Л.А. Хохлова // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків : ХДАФК, 2009. – № 2. – С. 138 – 140.

6. Бондар Т.С. Особливості організаційно-правових форм шкільних фізкультурно-спортивних клубів / Т.С. Бондар, А.Б. Жадан // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків : ХДАФК, 2009. – № 3. – С. 272-274.

7. Бондар Т.С. та ін. Фізкультурно-спортивний (оздоровчий) клуб школи, як форма реалізації потреби учнів у самоуправлінні фізкультурно-спортивним життям навчального закладу / Т.С. Бондар, Т.М. Бочкова, М.А. Чередниченко, О.А. Лисік, І.В. Петренко, Л.В. Шейко, З.І. Наугменко // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – Харків : ХДАДМ (ХХІІ), 2009. – № 6. – С. 22-25.

Статті в інших наукових виданнях

1. Бондар Т.С. Особливості функціонування учнівських фізкультурно-спортивних громадських організацій / Т.С. Бондар. І.І. Приходько // Актуальні проблеми фізичного виховання школярів: теорія і практика: збірн. ст. за матеріалами Всеукр. наук.-практ. семінару (24-25 березня 2009 р.) / Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2009. – С. 28-35.

АНОТАЦІЇ

Бондар Т.С. Організаційно-педагогічна технологія менеджменту учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеню кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. – Харківська державна академія фізичної культури, Харків, 2010.

У дисертації проаналізовано роль учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів у системі шкільного фізичного виховання. У роботі розкриті соціальні передумови та особливості нормативного регулювання такої форми організації позакласної фізкультурно-оздоровчої роботи з школярами, експериментально обґрунтовано ефективність організаційно-педагогічної технології менеджменту учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів щодо позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи з учнями. **Ключові слова:** система фізичного виховання школярів, позакласна фізкультурно-оздоровча робота, організація фізкультурно-оздоровчих клубів.

Бондарь Т.С. Организационно-педагогическая технология менеджмента ученических физкультурно-оздоровительных клубов. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по физическому воспитанию и спорту по специальности 24.00.02 - физическая

культура, физическое воспитание разных групп населения. — Харьковская государственная академия физической культуры, Харьков, 2010.

В диссертации представлены теоретические основы внеклассной физкультурно-оздоровительной и спортивно-массовой работы с учащимися школ в общественных организациях. В работе описаны и обоснованы организационные и педагогические условия создания ученических клубов в общеобразовательных учебных заведениях. В диссертации также описаны социальные предпосылки, определяющие роль, место и эффективность ученических физкультурно-оздоровительных клубов в формировании физического здоровья и физической культуры личности школьников, проанализировано ресурсное обеспечение внеклассной физкультурно-оздоровительной работы со школьниками. В результате такого анализа определено, что материально-техническая база школ находится на достаточном уровне для проведения внеклассной физкультурно-оздоровительной работы с учащимися. В диссертации изучены аспекты законодательства Украины относительно создания и деятельности ученических физкультурно-оздоровительных клубов различных форм, выделен механизм их государственной регистрации. Экспериментально обоснована эффективность организационно-педагогической технологии менеджмента ученических физкультурно-оздоровительных клубов.

Результаты формирующего организационно-педагогического эксперимента свидетельствуют, что относительно общих показателей внеклассной физкультурно-оздоровительной и спортивно-массовой работы в общеобразовательных учебных заведениях Харьковской области, которые в изучаемый период выросли на 10,1%, аналогичные показатели в учебных заведениях, где были организованы ученические физкультурно-оздоровительные клубы, увеличились: на 47 % в том учебном заведении, где функционировал общественный клуб; на 37,8% в том учебном заведении, где осуществлял деятельность ведомственный клуб. Сравнительный анализ данных социологического опроса учащихся школ, в которых функционирует традиционная форма организации внеклассной физкультурно-оздоровительной и спортивно-массовой работы, с данными опроса школьников-членов ученических физкультурно-оздоровительных клубов демонстрирует, что количество учащихся, которые сознательно относятся к физкультурно-оздоровительной деятельности, среди членов указанных клубов на 14,8 % больше за те школы, в которых клубы не организованы. В целом, это обусловлено привлечением к такой деятельности местной общественности и родителей школьников, большим количеством источников материально-технического обеспечения, более широким использованием элементов ученического самоуправления. Также, экспериментально подтверждено, что деятельность указанных клубов позволяет в полном

объеме выполнять задачи по развитию физической культуры, которые определены в нормативных актах государства.

Ключевые слова: система физического воспитания школьников, внеклассная физкультурно-оздоровительная работа, организация физкультурно-оздоровительных клубов.

Bondar T.S. Organizational and pedagogical technology management schoolchild's health and fitness clubs. - Manuscript.

Dissertation on obtaining degree of the candidate of sciences on physical education and sport 24.00.02 - physical culture, physical education of different groups of population. – Kharkiv's State Academy of Physical Culture, Kharkiv, 2010.

The dissertation analyses the role of fitness clubs of schoolchild's in the school physical education. The research covers the social conditions and peculiarities of legal regulation of such a form of extra-curricular sports and health work with students, the efficacy of such a form of extra-curricular sport and recreation and sports work with students.

Key words: the system of physical education schoolchild's, extracurricular sports and physical training, fitness clubs organization.